

Magmás albizottság 2007. március 20.

Emlékeztető

A Magyar Magmás Rétegtani Albizottság (MMRA) 2007. március 20-án 14.00-tól kezdődően tartotta ülését a Magyar Állami Földtani Intézet Igazgatói Tanácstermében, amelyen tizenöt fő vett részt, míg kilencen kérték kimentésüket.

Jelenlévők névsora:

Balla Zoltán - MÁFI

Balogh Kadosa - ATOMKI

Buda György - ELTE-TTK

Császár Géza - MÁFI (Magyar Rétegtani Bizottság elnöke)

Gyalog László - MÁFI (Magyar Rétegtani Bizottság titkára)

Gyarmati Pál - MÁFI, Debreceni Egyetem (nyugdíjas)

H. Lukács Réka - ELTE-TTK

Harangi Szabolcs - ELTE-TTK

Horváth István - MÁFI

Jámbor Áron - MÁFI (nyugdíjas)

Juhász Györgyi - MÁFI

Pécskay Zoltán - ATOMKI

Pentelényi László - MÁFI

Radócz Gyula - MÁFI (nyugdíjas)

Zelenka Tibor - MGSZ (nyugdíjas)

Kimentette magát:

Fodor László - MÁFI

Földessy János - Miskolci Egyetem

Gméling Katalin - MTA, IKI (Magmás Albizottság titkára)

Kecskeméti Tibor - Természettudományi Múzeum (nyugdíjas)

Molnár Ferenc - ELTE-TTK (Magmás Albizottság titkára)

Nagymarosy András - ELTE-TTK (Oligocén Albizottság elnöke)

Perlaki Elvira - nyugdíjas

Rózsa Péter - Debreceni Egyetem (Magmás Albizottság titkára)

Sztanó Orsolya - ELTE-TTK

Az előzetesen (2007. 03. 4-én) kiküldött napirend az alábbi volt:

1. Németh Károly albizottsági elnök lemondása miatt új elnök választása.
MRB-elnöki javaslat: Harangi Szabolcs
További javaslatokat kérjük eljuttatni Császár G. vagy Gyalog L. címére.
Természetesen a helyszínen is tehetők új javaslatok.
2. A magmás litosztratigráfia módszertani kérdései
3. A magmás litosztratigráfiai egységek helyzete
4. Egyéb

Az ülés jegyzőkönyve

Az ülés 1. meghirdetett programpontját Gyalog L. vezeti le.

1. napirendi pont:

Németh Károly albizottsági elnök lemondása miatt új elnököt kell választani. A titkárok közül Gméling Katalin hivatalosan is jelezte lemondását posztjáról.

Elnöknek Harangi Szabolcsot (tanszékvezető egyetemi tanár, ELTE Közettan-Geokémiai tanszék) javasolta az MRB elnöke.

A jelenlévők egyhangúlag megszavazzák Harangi Szabolcsot az albizottság új elnökének.

Ezek után Gyalog L. átadja az ülés további vezetését Harangi Szabolcsnak.

Harangi Szabolcs javaslatot tesz titkár szerepre:

Az MMRA titkárának H. Lukács Rékát (ELTE) javasolja, aki számos tefra- és piroklasztit sztratigráfiai publikáció szerzője és bizonyította szervezőképességét, és titkári alkalmasságát a Magyarhoni Földtani Társulat Ifjúsági Alapítványában, ahol jelenleg is ezt a tisztséget tölti be.

A jelenlévő bizottság egyhangúlag megszavazza H. Lukács Rékát az MMRA titkári feladatok elvégzésére. (Jelenleg még két hivatalban lévő titkár van mellette: Molnár Ferenc és Rózsa Péter. Amennyiben ők lemondanak, akkor egyetlen titkárként H. Lukács Réka veszi át az ezzel járó feladatokat.)

2. napirendi pont:

Harangi Szabolcs ismerteti elképzeléseit az MMRA elkövetkezendő feladatairól és annak ütemezéséről:

Először fontosnak és elengedhetetlennek tartja, hogy kidolgozásra kerüljenek a magmás képződmények besorolására vonatkozó elvi, szakmai, módszertani alapelvek. Ezt egy szűkebb bizottság felállításával képzei el, akik egy részletes szakmai háttéranyagot készítenének el, ami alapján a magmás képződmények formáció rendszerbe való besorolása megtörténhet, figyelembe véve e képződmények sajátosságait. Ennek határideje 2007. október vége lenne, amelynek nyomán minden albizottsági tag megkapná írásban a tanulmány első változatát. 2007. november végén egy MMRA ülésen vitatnánk meg és véglegesítenénk az elvi alaprendszert. Az így véglegesített anyag 2008. január közepén kerülne benyújtásra a Földtani Közlöny szerkesztőségébe publikálásra. Mindezek után megkezdődhet az eddigi magmás egységek besorolásának felülvizsgálata és az új javaslatok megvitatása - a kidolgozott anyag alapján. Ez kb. 2-3 éves időintervallumot foglal majd magába.

Harangi Szabolcs javaslata a módszertani anyag kidolgozásáért felelős bizottságra:

Karátson Dávid

Molnár Ferenc

Pécskay Zoltán

Zelenka Tibor

Rózsa Péter

+ hivatalból az elnök és a titkár

Harangi Szabolcs nyitott a bizottság tagjainak bővítésére, de szeretné, ha ez egy kisebb csapat lenne, akik felelősen tudnának ebben a munkában részt venni.

H.I.: Pentelényi Lászlót javasolja a bizottságba.

B.Gy.: Javasolja, hogy legyen egy mélységi magmás kőzetekkel foglalkozó ember is a bizottságban. Továbbá fontosnak tartja, hogy a bizottság a magmás képződmények nevezéktanát is egységesítse.

Egy további gyakorlati geológust javasol a bizottságba, Gyarmati Pált, aki nagy terepi, gyakorlati tapasztalatokkal bír.

P.L.: Köszöni a javaslatot személyére, de nem fogadja el.

Gy. P.: Szintén jelzi, hogy köszöni, de nem szeretne részt venni a bizottság munkájában.

B.Gy.: Javasolja, hogy Kubovics I. legyen tanácsadó tagja a bizottságnak a nevezéktani ügyben, mivel jelenleg íródó könyve jó alapot ad erre. Fontos lenne közös nevezéktanra hozni a kiömlési és a mélységi kőzeteket.

H.Sz.: A magmás nevezéktan kidolgozása nem lenne feladata ennek a bizottságnak, mivel az adott. A nevezéktani kérdésekben alapvetően a nemzetközileg is elfogadott, hivatalos ajánlások (Streckeisen és TAS rendszer) alapján kell eljárni. Ismerteti, hogy a szakmai bizottság feladata, hogy részben a tagok szakmai tapasztalata, további nemzetközi példák alapján dolgozzák ki a besorolási szempontrendszert, ami a Salvador-féle nemzetközi sztratigráfiai ajánlást, valamint elsősorban a már kidolgozott olaszországi példákat követné. A bizottság nem egy teljesen új rendszert hozna létre, hanem részben nemzetközi alapokon nyugvó javaslatokból és a hazai jellegzetességek figyelembevételével alakítaná ki a besorolási rendszert.

Gy.L.: Túl hosszúnak találja a szakmai módszertani alapelvekre és a magmás egységek rétegtani besorolására becsült időt, tapasztalata alapján a rövidebb távú feladatok elvégzése biztosabb.

J.Gy.: A medenceterületeken előforduló vulkáni képződmények besorolásával számos probléma akad, ezeknek a tisztázása nagyon fontos lenne. Az egyes tufaszintek értelmezése nehéz, talán közös formációcsoportba kellene őket besorolni?

H.Sz.: Valóban a tefrasztratigráfia, a medenceterületeken elfedett piroklasztit szintek korrelációja az egyik legnehezebb és hazánkban talán egyik fontosabb feladat lenne. Javaslat az, hogy az egyes magmás képződménycsoportokra munkabizottságokat kellene alakítani, olyan személyekből, akik az egyes képződménytípusokon hosszasan dolgoztak (pl.: tefra-piroklasztitok; mélységi magmás kőzetek, lávaképződmények, monogenetikus vulkáni területek, rétegvulkáni összletek stb...).

Z.T.: Félő, hogy a hazai formációtannal összetűzésbe kerülünk. Szerinte a kőzet a meghatározó a rétegtani besorolás esetében, ezért fontos a pontos, fűrőmagon, terepen is jól

meghatározható kőzetnév. A bizottságba talán több fiatal kellene. Rózsa Péter személyét messzemenőleg támogatja a bizottságban.

J.Á.: Nagyon tetszett neki a legutóbbi ülés menetrendje, szerinte nem annyira fontos a nevezéktan, mert mindannyian tudjuk miről van szó az egyes képződmények esetében. Szerinte először végig kellene menni módszeresen a földtörténeti táblázaton.

H.I.: Fiatalok bevonása tényleg fontos. Megjegyzi, hogy a formációba való sorolás alapvetően litosztratigráfián alapul, tehát az egyéb részletes (kőzettani, geokémiai, genetikai) vizsgálatokból származó eredmény nem alapvető, de azért hasznosítani kellene. Az idősebb generációból minél több tudást ki kellene préselni a fiataloknak. Szerinte jó lenne minél hamarabb vitázható eredmény.

P.Z.: Tisztázni kellene, hogy ki mivel tud hozzájárulni a bizottság munkájához. Ő biztosítani tudja a K/Ar kor adatbázisból a konkrét rétegtani problémákhoz az adatokat. A külföldi példák fontosak és követendőek, ha jól használhatók. A környező országok kollégáival is egyeztetni kellene.

H.Sz.: A felsorolt bizottsági tagok mindegyike széles nemzetközi kapcsolatrendszerrel bír, tehát a kapcsolatfelvétel nem lesz nehéz. Felveti, hogy milyen állapotban van a környező országok kutatóival együttesen szerkesztett vulkanológiai térkép és magyarázó, amelyet hazánkban Zelenka Tibor fogott össze.

Z.T.: Az egységes vulkanológiai térkép végül nem készült el, de minden anyagot (alapanyagok, kéziratok, az egyes területek anyagai) rendelkezésre tud bocsátani a bizottságnak.

3. napirendi pont: A magmás litosztratigráfiai egységek helyzete, az előző ülésen elhangzott javaslatok megtárgyalása

Gy.L.: Javasolja, hogy a nem-valid kvarcporfír elnevezés helyett a riolit, illetve a metariolit elnevezést a következő formációk esetében:

Felsősomlyói Kvarcporfír Formáció elnevezése változzon Felsősomlyói Riolit Formációra,

a Bagolyhegyi Kvarcporfír Formáció elnevezése változzon Bagolyhegyi Metariolit Formációra, a Kékkúti Kvarcporfír Formáció elnevezése pedig változzon Kékkúti Riolit Formációra.

A Bizottság az előterjesztést egyhangúlag támogatta!

Gy.L.: Problémák adódnak a szubvulkáni, a mélységi és a kiömlési kőzetek heterogén besorolása miatt. Hol egységes - formáció - nevet kapnak, máshol külön formációkban,

különböző tagozatokban szerepelnek. Jó lenne mindehhez egy egységes elvi rendszer. Ez különösen most a bátaapáti munka során jelent problémát.

B.Z.: Ismerteti a Mecsekben, a bátaapáti munka során felmerült problémás kérdést. A Mecsekben a Mecsekjánosi Formáció négy tagozatra oszlik: Síngödöri, Balázsormai, Kisbattyáni és Szamárhegyi Tagozatok. Ebből az első három rétegtani helyzete világosnak tűnik berriázi-barrémi (alsó-felső) korhatárokkal. A Szamárhegyi Tagozat kőzetei azonban egy gyúrt szerkezetet szelnek át (mindezt Némedi Varga és Viczián is publikálta), azaz ezek a szubvulkáni kőzettestek fiatalabbak. A paleomágneses adatok szerint a biztosan effúzív kőzetek időben megegyeznek az üledékes rétegsorok forgásával, azaz idősebbek az albai kornál, a szubvulkáni kőzetek viszont 90 fokos forgást mutatnak. Következésképpen a szubvulkáni kőzeteket, beleértve a telérekt külön formációba kellene sorolni!

A mórági területen gyakoriak a bazaltos telérkőzetek, amelyeket hivatalosan Rozsdásserpenyői Formációba javasolja sorolni, hiszen a bátaapáti munka során is ezt az elnevezést használták és használják. E képződmények kora azonban bizonytalan. Megjegyzi, hogy több adat (alkáli bazalt törmelékes kőzetek) arra utal, hogy a permtől a felsőkrétaig többször is zajlott alkáli bazaltos magmatizmus, azaz a mórági gránitban lévő telérkőzetek kora változatos lehet. Ennek ellenére az eddig gyakorlatban is bevált módon javasolja, hogy a bizottság támogassa a Rozsdásserpenyői Formáció konkrét korbesorolás nélküli elfogadását.

H.I.: Szerinte minden új formációra javaslatot írásos anyagban kellene benyújtani!

A Bizottság az előterjesztésről nem hozott határozatot!

Gy.L.: Metaszomatitok kérdése: Lehet-e önálló egység, lehet-e tagozat név?

H.I.: A litosztratigráfia jelleg a fontos! Alapvetően a terepi meghatározás alapján kell besorolni a kőzeteket. Az eredet kérdése sokszor problematikus!

Cs.G.: A litológia alapján kell meghatározni, de nem ez az egyetlen kritérium a besoroláskor. Elváltozott kőzetek esetében lehetnek vitás kérdések.

H.I.: Fontos a képződmény méretbeli dimenziója is a térképezhetőség miatt.

Cs.G.: Ez is hozzátartozik, mindig több szempontot kell figyelembe venni!

H.I.: A kőzet neve és területi elterjedése a fontos igazán.

Cs.G.: A képződmény jelentősége is fontos és a besorolási hierarchiában betöltött szerepe.

B.Z.: Meg kell különböztetni a metaszomatitokat a metaszomatizált kőzetektől. Az előbbi esetben külön formációként, tagozatként kellene kezelni őket (önálló egységként).

A méretekkal kapcsolatban megjegyzendő, hogy minden térkép tartalmaz 'méreten kívüli' elemeket (pl: telérek, hidrotermális telérek, 'homokkő telérek'). Lényeg a határozott

elkülöníthetőség! Rétegtan, kőzetan, vulkánmorfológia mind-mind fontos az egységek elkülönítése során.

A Bizottság az előterjesztésről nem hozott határozatot!

Gy.L.: További függő kérdésként említi a határmenti nevek átvételét. Példaként említi szlovákiai permi egységek ügyét, amelyben egyeztetés kellene és úgy véli át kellene venni a szlovák elnevezéseket, mivel a felszínen csak a szlovák részen vannak meg a képződmények.

A következő problémás eset, ami egy korábbi vitatémához (effúzív-mélyégi kőzettestek kérdése) kapcsolódik Szarvaskői és Tardosi képződmények helyzete.

Ugyancsak előre kellene lépni a miocén riolittufa formációk kérdésében is, ahol megítélése szerint a 8 új formáció soknak tűnik. Egyáltalán kellene arról is beszélni, hogy mi a helyzet az úgynevezett formációcsoportokkal?

Felveti, hogy a Börzsönyi és Visegrádi-hegységi képződmények sok szempontból hasonlóságot mutatnak. Kérdezi, nem lenne érdemes összevonni őket egy rétegtani egységbe?

B.Z.: Példaként felveti a cserhádi telérek és a mátrai magmás kőzetek viszonyát, ami szintén problémás. A Börzsöny és Visegrádi-hg. képződményeivel kapcsolatban elvi alap kellene, hogy mit miért vonjunk össze? Pl. paleomágnesez alapon lehetne összevonást végezni. Felszíni képződmények esetében a besorolásban nem elég a tiszta kőzetan, hanem a vulkánmorfológiai és paleomágnesez eredmények is fontosak.

H.Sz.: Megjegyzi, hogy ezek a kérdések is rámutatnak arra, hogy először mindenképpen elvi kérdéseket kellene tisztázni!

H.I.: Felveti, hogy magnetosztatográfiában jártas szakember is kellene a bizottságba!

P.Z.: A Visegrádi-hegység és a Börzsöny ügye alapvetően publikált és tiszta!

B.Z.: A Cserhát esetében a telérek (szubvulkáni képződményeket) nem jó összevonni a kiömlési kőzetekkel. Mátrai fedőandezit és a középső andezit nem elkülöníthető terepen, egyetlen testet alkotnak. Ezért nem kell őket külön kezelni.

Z.T.: Fontos figyelembe venni a paleomágnesez adatokat, különösen a riolittufák esetében. Fúrásokban a fedő és középső andezit között megjelenik egy dácitos-riolitos összlet. Ezért nem kezelhetjük őket egy egységként.

H.I.: Felveti, hogy fontos lenne az idősebb szakembereket kikérdezni arról, hogy milyen olyan magmás egységek vannak még, amikről eddig még nem volt szó és nincs sztratigráfiai besorolásuk. Hangsúlyozza, hogy egy új formáció bevezetéséhez részletes leírás, irodalomjegyzék szükséges.

H.Sz.: Összefoglalóan megállapítja, hogy a jövőben számos ügyben kell előrelépni a Bizottságnak, azonban a felmerült problémák is aláhúzzák annak szükségességét, hogy legyen egy elvi kiindulási alap a magmás kőzetek rétegtani besorolására, ami figyelembe veszi a hazai sajátosságokat is. A következő ülésre idén novemberben kerülne sor, amikor ezeket a kérdéseket vitatja meg a bizottság.

Készítette:

H. Lukács Réka

MMRA titkára